

maandag 1 september 2008

Ons volk wil rust

‘Vrijheid’, zegt Natalja, „Vrijheid! Wat betekent dat nu eigenlijk?”

We zitten in een restaurant in Minsk, Wit-Rusland, en Natalja praat over het politieke systeem van haar land.

Het is misschien niet optimaal vindt ze, maar zo slecht is het nu ook weer niet.

Dat hebben wij thuis anders geleerd: Wit-Rusland is de laatste min of meer communistische dictatuur van Europa, met een president die alle macht naar zich toe heeft getrokken, er zijn politieke gevangenen en de economie wordt van boven af geleid. Arme Wit-Russen.

In het echt ziet het er natuurlijk, zoals gebruikelijk, wat anders uit. In Minsk rijden bijvoorbeeld voornamelijk westerse middenklasse auto's en dat zijn geen oude roestbakken. Hoe een Wit-Rus, die gemiddeld, zo is ons thuis ook geleerd, zo'n twee- à driehonderd euro in de maand verdient, ooit een Ford Focus bij elkaar weet te sparen is een raadsel – totdat woorden als zwarte markt, grijs circuit, corruptie enz. vallen. Nu ja, niet dat je nu direct zoveel benul zou hebben van hoe je als normale burger op de zwarte markt geld zou moeten verdienen of je in transacties met zwarthandelaren zou moeten begeven, maar in Wit-Rusland krijg je dat misschien vanzelf.

De vrouw die tegenover me zit, leidt haar eigen organisatiebureau, is hoog opgeleid, levenslustig en bereid. Geen onwetend plattelandsvrouwtje wil ik maar zeggen. Toch zegt ze nu dat ‘vrijheid’, ach, ook maar een begrip is. „Hoe vrij moet je zijn? Ik kan reizen waarheen ik wil, ik kan hier met jou zitten praten en zeggen wat ik wil. Onze president heeft heel goed begrepen wat zijn volk wil: stabiliteit, vrede. De oppositie roept over ‘vrijheid’, maar dat zegt de mensen niets. Ze willen vrede en weten waar ze op kunnen rekenen.”

Het zou gemakkelijk zijn te veronderstellen dat Natalja een dubbele agenda heeft, maar daar zie ik haar niet voor aan – wat, besef ik, helemaal niets zegt. Ik weet niet meteen wat ik terug moet zeggen. We kunnen roepen over vrijheid van meningsuiting tot we een ons wegen, de democratie huizenhoog prijzen, maar het is waar: wat de meeste mensen willen is stabiliteit. Geen gedoe. Laat het niet allemaal ideaal zijn, maar het is vertrouwd.

In Minsk hangt niet de doffe sfeer van vroeger in Oost-Berlijn of Warschau, er zijn terrassen, er zijn MacDonalds, op de grote hoofdboulevard zitten dure winkels met echte etalages, op de markt ligt een overvloed aan verse levensmiddelen, overal zijn kleine stalletjes die groenten en fruit verkopen, de gerechten die op de kaart staan in restaurants zijn, anders dan in het vroegere Oostblok, ook werkelijk te krijgen. Alles lijkt weliswaar een tikkeltje armelijk, maar heel normaal.

Welke vrijheid lijkt mij nu ineens voor hen ontzaglijk belangrijk? De vrijheid om te gaan en te staan waar je wilt, contacten te onderhouden met wie je wilt, te zeggen wat je wilt, te verdienen wat je wilt? Ja natuurlijk.

Jawel, zegt Natalja ietwat ongeduldig, maar het gaat de goede kant op. De president heeft de oppositieleider die een paar jaar geleden opgepakt was en in de gevangenis gezet, nu vrijgelaten. Dat het natuurlijk niet hoort om de oppositie op te sluiten, maar ja, straalt ze, het ongelooflijke is gebeurd: de man is weer vrij.

De mensen dromen niet van ‘democratie’, dat is iets abstracts. Ze dromen van iets meer ruimte om de dingen te doen die ze willen doen, minder fnuikende regels als ze een onderneminkje op willen zetten, minder butteling, iets meer geld.

Zegt Natalja. En ze heeft geen ongelijk, maar waar leiden zulke gedachtegangen ons heen? Naar een verlichte dictatuur? Naar een regering die ons bevadert c.q. bemoedert?

Het is nooit zo moeilijk om de angstaanjagende uitwassen te verzinnen die horen bij controle en het inperken van de vrijheid, maar in de praktijk voelen veel mensen dat niet zo. Je ziet het hier in Nederland immers ook: afluisteren, controleren, volgen, bespioneren, dat mag steeds vergaander indien men dat in het

belang acht van de veiligheid en de terrorismebestrijding. Maar bijna niemand in Nederland vindt dat erg. Iedereen zegt gewoon: ik heb niets te verbergen.

Er zit nogal wat ruimte tussen theorie en praktijk. Misschien zouden wij het – net als de meeste Wit-Russen – vooral vervelend vinden om aan allerlei regels te moeten voldoen, om bijvoorbeeld, als we een restaurant wilden beginnen, verplicht te zijn bij het staatsbedrijf vlees in te kopen dat soms al maanden ingevroren is geweest, zoals een restauranthouder brieste, die intussen wel degelijk kans zag zijn vlees elders te betrekken. Of, ik sprak nu eenmaal vooral restauranthouders, een lijst te krijgen met toegestane gerechten en hoe die te bereiden... De jongeman die dat overkwam wilde juist min of meer gaan koken als Jamie Oliver, en daar was de staatsgerechtenlijst nog niet helemaal aan toe.

Maar het zou hem toch wel gaan lukken, zei hij in zijn spiksplinternieuwe, modern gedesignde zaak waar hij met verrukking sprak over in de oven gepofte bietjes met pesto, iets wat nog geen Wit-Rus geproefd had: „Vertel het ze niet! Ze zullen versted staan!”

Weer in Nederland las ik in de krant dat Russische zakenlui op instigatie van hun regering Duitsland aan het opkopen zijn: ze verwerven grote belangen in vooraanstaande bedrijven. Dat kunnen wij niet tegenhouden in onze vrije-markteconomie. Onze vrijheid verhindert dat.

maandag 6 september 2008

De vet dictatuur

Ik hou van de Wit-Russische keuken, juich ik als ik met een zwierig gebaar mijn wodka-glaasje tegen dat van mijn overbuurvrouw klink. We zitten in Minsk, in een restaurant dat typisch Belarussische gerechten (Wit-Rusland heet officieel Belarus) op de kaart heeft. Eerder die dag heb ik restauranthouders en koks gesproken die vol vuur en trots over hun nationale keuken spraken, een keuken die het varkensvet en de aardappel niet uit de weg gaat. Ze spraken verlekkerd over een smeersel van reuzel met paprika en knoflook dat je op donker brood kon smeren. Over zoute augurken en gekruid, gezouten varkensvlees, over worstjes en over de geweldige, typisch Belarussische draniki, aardappelpannenkoekjes, die met zure room en dille gegeten worden, of met forel of paddestoelen. Al die dingen, verzekerden de restauranthouders, waren heel gezond, ze leverden vitaminen, geen cholesterol, dat was wetenschappelijk bewezen.

Mijn gastvrouw heeft nu op mijn verzoek een aantal van zulke gezonde spijsjes besteld, en ik eet verzaligd gepekeld komkommer, gepekeld tomaat (heerlijk, de smaak van de tomaat neemt enorm toe en blijft toch ook enigszins vers), gepekeld varkensvlees, dat het meest lijkt op kleine stukjes ongekookte casselerrib, en natuurlijk draniki, met zure room en dille. De manager van restaurant Kaliada zei vanmiddag dat het goede hapjes waren bij wodka. Proost, na zdorovje! roep ik opgetogen, en klónk gaan onze glaasjes weer en we kunnen het vreselijk goed vinden, mijn Minskse gastvrouw en ik, dwars door alle cultuurverschillen en taalbarrières heen, omdat we zo fijn Belarussisch zitten te eten.

Er zijn niet veel mensen die een culinaire reis maken naar Wit-Rusland. Behalve dat de keuken geen speciale reputatie heeft, houdt wellicht ook de wetenschap dat we hier in de laatste min of meer communistische dictatuur zitten mensen tegen. Maar enige maanden geleden kreeg ik een telefoontje van iemand die zei dat hij bij de Europese organisatie ECEAT werkte die ecologisch toerisme in onder meer Wit-Rusland wil bevorderen en daartoe fietstochten organiseert. De fietsers fietsen langs drie festivals waar wedstrijden van streekgerechten georganiseerd worden. Zou ik bij zon wedstrijd willen jureren?

Zon verzoek krijg je niet elke dag, en dat is de reden dat ik me in Minsk zit in te drinken en vast enig voorproefwerk verricht voor de grote concurrentieslag die de volgende dag zal plaatsvinden.

Het festival blijkt zich af te spelen op het terrein van een sanatorium, een soort luxe kuuroord, bij het dorp Lepel, aan een prachtig meer met berken en dennen en geharkte zandstrandjes. De deelnemers hebben hun gerechten op grote tafels uitgesteld en proberen de wespen, die ook en masse naar het festival zijn gekomen, enigszins op afstand te houden met zang en dans en handgewapper, en wellicht ook met de wodka die flink rondgesproeid wordt. Helaas hebben alle deelnemers appelcake gemaakt om mee te dingen naar de prijs, zodat aan elke tafel een hap van een grote, droge cake genomen moet worden, waarin de appels die je hier overal op de kop vallen, uiterst spaarzaam zijn gebruikt.

Gelukkig mochten ze ook andere dingen maken. Worst bijvoorbeeld, grove braadworsten, waar mijn Franse medejurylid van gruwelt en ook sommige fietsers hoor ik met afschuw het woord vet herhalen terwijl ik zo professioneel mogelijk probeer gewicht te geven aan mijn overtuiging dat een worst zonder vet een onmogelijkheid is en dat vet niet vetter is als het grof is dan als het gemalen is. We proeven een traditioneel gerecht van aardappelen, worst en spek, (yess! met wodka!) we eten drie liter zure room, raken verrukt van de bosbessenwodka die gestookt is door een oude vrouw die ook een bijzonder ruige, gebakken, lever/ingewandenworst presenteert, en slaken opgewonden kreetjes bij de eieren die vermomd zijn als boleten en gevuld zijn met paddestoelen.

s Avonds, bij een houten huis dat is omringd door appelbomen, uitkijkend over weer een ander meer, nog duizelig van de wodka, denk ik het weer, nu al in gerussificeerd Engels: Da, I lof belaroes kussin!

Ze spraken verlekkerd over een reuzelsmeersel met paprika en knoflook.